

N:o 7.

Ank. till Riksd. kausli den 21 juni 1887, kl. 5 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner
rörande ändring i § 13 riksdagsordningen.*

Då nu gällande riksdagsordning antogs, lät lagstiftaren sig angeläget vara att tillförsäkra städerna ett visst antal platser i representationen och stadgade därför, att land och stad skulle hvar för sig välja representanter till Andra Kammaren. Såsom motiv för detta särskiljande anförde justitiestatsministern vid föredragning af förslaget till nämnda lag i statsrådet den 5 januari 1863 följande:

»Den talrikare, mera omedelbart valda kammaren, som i förslaget benämnes den Andra, utgöres af särskilda representanter från landet och från städerna. Detta åtskiljande, som icke bör motiveras af stridiga intressen emellan land och stad, torde ega giltig grund i den olikartade organisationen af hvarderas kommunala förhållanden, förvaltning och lagskipning med mera. Samma åtskilnad förekommer ock i landstingen och i de flesta förslag till nationalrepresentationens ombildning, som vunnit något allmännare bifall. Vid öfvergången från en ståndrepresentation till en författning, enligt hvilken, om de gamla ståndstraditionerna skulle fortfarande göra sig gällande, ett af de forna riksständen egde ett öfvervägande inflytande på valens utgång, är det måhända ock af praktisk omtanka påkalladt att försäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhöra nämnda stånd. I afseende å antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i staden skulle berättiga att till denna kammare sända en representant. Efter det sätt, som för valdistrikternas ordnande är föreslaget, och enligt hvilket hvarje domsaga på landet utgör ett distrikt, derest ej dess folkmängd öfverstiger 40,000, och de mindre städerna sammanföras i valkretsar, såvidt ske

kan länsvis, skulle, med afseende på nuvarande folkmängdsförhållanden, komma att utses omkring 130 representanter för landet och 50 för städerna.»

Redan efter första valet till den nya riksförsamlingen stälde sig proportionen mellan städernas och landsbygdens representanter något, ehuru visserligen icke mycket, fördelaktigare för städerna, än justitiestatsministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet beräknat. Då 1867 års riksdag sammanträdde, räknade Andra Kammaren nemligen 55 stadsrepresentanter emot 135 representanter från landet. Senare val hafva emellertid lemnat allt mera fördelaktiga resultat för städerna i afseende på representantantalet, och röster hafva därför vid olika tillfällen höjt sig för inskränkning i städernas representationsrätt. Vid 1880 års riksdag väcktes det förslag, att i städer med en folkmängd af tiotusen till och med tjugutusen skulle utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af tjugutusen, samt att de smärre städernas valkretsar skulle innehålla en folkmängd af minst tiotusen och högst tjugutusen. År 1884 föreslogs i samma syfte, att antalet af städernas riksdagsmän i Andra Kammaren skulle för all framtid bestämmas i förhållande till landsbygdens såsom 5 till 13. Två år senare framkom ett nytt förslag till frågans lösning, enligt hvilket städer med en folkmängd af minst tjugutusen skulle ega att utse en representant för hvarje fullt tal af tjugutusen, hvaremot de städer, hvilkas folkmängd understege tjugutusen, skulle välja tillsammans med den domsaga, der de vore belägna. Samtliga dessa, af herr *Nils Petersson* i Runtorp framställda, förslag hafva blifvit af utskottet afstyrkta, dels på den grund, att de bestämmelser, hvilka föreslagits emot den öfverklagade oegentligheten, icke i och för sig tillvunnit sig utskottets bifall, och dels emedan utskottet för det dåvarande ansett sig sakna anledning att yttra sig med afseende på frågan, huruvida, i följd af en fortsatt tillväxt af städernas folkmängd, den folkmängdssiffra, som berättigade stad till val af riksdagsman till Andra Kammaren, borde framdeles höjas; och hafva dessa förslag, såsom känt är, blifvit af Riksdagen förkastade. Herr *Nils Petersson* framlade under januari månad innevarande år för Riksdagen ånyo sitt år 1886 väckta förslag, men i anseende till Riksdagens upplösning hann denna motion icke att af utskottet behandlas.

Frågan om inskränkning i städernas representationsrätt har nu åter upptagits uti följande under sistlidne maj månad väckta, till utskottet öfverlemnade motioner, nemligen inom Första Kammaren n:o 30 af herr *N. P. Nilsson*, med hvilken herrar *Söderberg* och *J. Bengtsson* instämt, samt inom Andra Kammaren n:o 20 af herr *Ljung-*

man, n:o 23 af herr *Nils Petersson*, med hvilken herrar *J. Pettersson* i Alfvesta, *Johan Fr. Carlsson*, *Ivar Månsson*, *Ludvig Norrby*, *B. P. Ersson*, *J. P. Nilsson*, *C. J. Petersson*, *S. Fr. Norén*, *A. G. Jönsson*, *Oskar Erickson*, *Per Larsson*, *Olof Andersson* i Lyckorna, *L. Fred. Odell*, *L. P. Mallmin* och *P. Pehrson* i Törneryd förenat sig, samt n:o 31 af herr *Eliasson*, med hvilken herrar *Löfberg* och *J. E. Ericsson* instämt.

Uti ifrågavarande motioner föreslås följande ändrade lydelse i riksdagsordningen af,

herr *Nilsson*:

§ 13.

Mom. 2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio tusen, varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, *hvert tredje år* indelad i valkretsar, *en för hvarje fullt tal af tjugu tusen invånare, hvilka valkretsar* välja hvardera en riksdagsman.

Mom. 3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tio tusen eller mer, utses en riksdagsman *och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tjugutusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tio tusen*. Öfriga städer skola *det sista året i hvar tredje legislaturperiod* af Konungen ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tio tusen* och högst *tjugu tusen*;

herr *Ljungman*:

§ 13.

Alternativ n:o 1.

Mom. 2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratiotusen, varde dock af Konungen *hvert tredje år*, så vidt ske kan häradsvis, indelad i så *många* valkretsar, *som domsagan eger fulla tjugutusental af invånare, hvilka hvalkretsar* välja hvardera en riksdagsman.

Mom. 3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af *femtontusen* eller mer, utses en riksdagsman *och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tjugutusental, hvarmed folkmängden öfverstiger femtontusen*. Öfriga städer skola *hvert tredje år* af Konungen ordnas, så vidt ske kan

länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tiotusen* och högst *tjugutusen*.

Alternativ n:o 2.

Mom. 2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, skola hvart tredje år länen hvar för sig af kammaren, så vidt ske kan efter härad och domsagor, fördelas i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tjugutusen* och högst *fyratiotusen*.

Mom. 3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af *femtontusen* eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt *tjugutusental*, hvarmed folkmängden öfverstiger *femtontusen*. Öfrige städer skola hvart tredje år af kammaren ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tio tusen* och högst *tjugutusen*;

herr *Petersson*:

§ 13. Mom. 3.

I hvarje stad, som eger en folkmängd af *tjugu tusen* eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af *tjugu tusen*; öfriga städer skola hvart tionde år af kammaren ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tio tusen* och högst *tjugu tusen*;

herr *Eliasson*:

§ 13. Mom. 3.

I hvarje stad, som eger en folkmängd af *tjugutusen* eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af *tjugutusen*. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tolf tusen* och högst *tjugufyra tusen*.

Till stöd för de föreslagna ändringarna, anföres hufvudsakligen, att genom nutidens ökade samfärdsel, skilnaden mellan städernas och landsbygdens olika intressen väsentligen minskats, och att, om också kommunala liksom administrativa förhållanden vore på särskilda sätt organiserade i stad och på landet, en olikhet i judicielt hänseende numera dock icke kunde åberopas såsom skäl för bibehållande af städernas undantagsställning i fråga om riksdagsmannaval, då äfven städer utan egen jurisdiktion sedan 1873 åtnjöte samma förmån; att med fullt erkännande af den omtänka om städernas rätt, som vid det nya representationsskickets införande tog sig uttryck i hithörande bestämmelser, erfarenheten likväl till fullo ådagalagt, att städerna i följd af den utveckling uti alla riktningar, som under senare tider egt rum, mycket väl vore i stånd att taga till vara sina intressen utan att därför behöfva söka skydd uti undantagsbestämmelser i riksdagsordningen; att genom den olika organisationen af städernas och landsbygdens valkretsar den folkmängdssiffra, som i medeltal berättigade till en representant, proportionsvis, långt högre å landsbygden än i staden öfversköte den därför ursprungligen beräknade siffra, hvarförutom det ingalunda kunde vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att en domsaga icke i något fall finge sända mera än två riksdagsmän, huru mycket dess folkmängd än tillvuxe; samt att, genom folkmängdens snabba tillväxt i städerna, och särskildt i de större städerna, den proportion, som vid det nya statsskickets början varit afsedd emellan representantantalet för stad och land i Andra Kammaren redan nu i betänkelig mån blifvit rubbad och hotade att snart blifva förryckt derhän, att landsbygdens representanter komme att stanna i minoriteten; och har vidare, i fråga om de föreslagna bestämmelserna rörande tiden och sättet för de smärre städernas indelning i valkretsar, påpekats fördelen deraf, att gränsen för en sådan indelning sammanföle med slutet af en treårsperiod, samt att, då ingen olägenhet förspors af Konungens rätt att reglera valkretsarna å landet, samma rättighet borde tillkomma honom äfven med afseende å städernas valkretsar.

Då utskottet nu går att behandla den föreliggande grannliga frågan, anser sig utskottet böra till en början uttala den åsigt, att någon mera väsentlig inskränkning icke bör ifrågakomma i den städerna uti riksdagsordningen tillförsäkrade representationsrätt, sådan denna gestaltade sig vid den tid, då sagda grundlag först blef tillämpad, samt

att, derest, i följd af omständigheternas magt, någon inskränkning uti städernas nuvarande representantantal får anses vara påkallad, denna inskränkning likväl må vidtagas med så stor varsamhet att städernas rätt icke derigenom trädes för nära.

Vid undersökning af de på frågans bedömande inverkan de statistiska förhållanden, har utskottet till en början funnit, att folkmängden vid slutet af de år, hvilkas folkmängd tagits i beräkning vid allmänna val till Andra Kammaren, uppgått till:

	1865.	1868.	1871.	1874.	1877.	1880.	1883.	1885.
I städerna	498,982	523,839	551,106	600,190	654,354	690,431	749,887	805,053
Å landsbygden	3,615,159	3,649,241	3,653,071	3,741,369	3,830,188	3,875,237	3,853,708	3,877,716
I hela riket	4,114,141	4,173,080	4,204,177	4,341,559	4,484,542	4,565,668	4,603,595	4,682,769

och att riksdagsmännens i denna kammare antal utgjort:

	1867.	1870.	1873.	1876.	1879.	1882.	1885.	1887.
Summa från städerna ...	55	56	57	61	64	64	69	75
Från landsbygden	135	136	137	138	140	142	145	146
Summa från hela riket...	190	192	194	199	204	206	214	221

Det framgår alltså här af, att under de förflutna tjuguet åren, städernas representantantal i Andra Kammaren ökats med 20 men landsbygdens allenast med 11 samt att förhållandet mellan det respektive antalet förändrats från 55 och 135 till 75 och 146. Under förutsättning att folkökningen i städerna och på landet fortgår i samma proportion som hittills, skall snart den tid komma, då de förras representanter i antal öfverträffa landsbygdens, helst den ökning af den sistnämndas representantantal, som under de förflutna åren egt rum, till en stor del får tillskrivas en på administrativ väg skedd delning af domsagor, och sådan delning icke i nämnvärd mån torde vara att vidare på lång tid förvänta.

Huruvida folkmängdens tillväxt kommer att framdeles följa samma regler som hittills, är naturligtvis omöjligt att med visshet afgöra, men om denna ökning utan afbrott fortgått under längre tid i samma proportion, torde man med så mycken visshet, som öfver hufvud taget härutinnan står att vinna, kunna draga den slutsats, att ingen förändring i nämnda hänseende kommer att inträffa; och att ökningen från 1865 till och med 1885 utan afbrott varit betydligt hastigare i städerna än på landsbygden, inhämtas af nyss återopade tabell.

Af ofvan anförda skäl har utskottet ansett tiden vara inne att rätta det missförhållande, som småningom uppstått mellan städernas och landsbygdens representantantal, och att, såvidt möjligt är, förebygga att den proportion, som 1866 års lagstiftare afsett att stadga dem emellan, icke i framtiden förryckes. Det torde vara allmänt erkänt att vår Riksdag redan nu räknar så många medlemmar, som i förhållande till landets folkmängd bör kunna ifrågakomma, och förslag har redan varit framställt att antalet skulle inskränkas. Det åsyftade målet torde därför icke lämpligen vinnas genom en utsträckt rätt för landsbygden att låta sig representeras, utan derigenom, att det antal riksdagsmän, städerna ega att sända till Andra Kammaren, nedsättes. Och härmed framställer sig den frågan, efter hvilken grund en sådan nedsättning må ega rum, utan att städernas *inbördes* rätt kränkes. Då redan nu en olika grund finnes stadgad för de städers representationsrätt, hvilkas folkmängd uppgår till 10,000 eller mer, och de smärre städernas, är det en anledning att undersöka, huruvida en inskränkning i representationsrätten rättvisligen bör i lika mått drabba begge dessa kategorier af städer, eller om icke endera af dem företrädesvis borde tåla vid att se sitt representantantal minskadt. Af följande tabell inhemtas huru mycket hastigare folkmängden under nyss nämnda tidsperiod ökats i de större städerna än uti de till valkretsar sammanslagna städerna:

	1865.	1868.	1871.	1874.	1877.	1880.	1883.	1885.
Stockholm	133,361	131,400	138,512	150,446	165,677	168,775	194,469	215,688
Göteborg	45,541	53,448	57,360	63,748	71,707	76,401	81,507	91,033
Malmö	21,889	23,461	26,426	30,676	34,439	38,054	41,678	44,532
Norrköping	22,694	23,634	24,916	26,365	27,226	26,735	27,961	28,503
Gefle	12,511	13,315	14,712	16,787	18,137	18,758	19,358	20,753
Upsala	10,247	11,156	11,705	12,367	13,466	15,675	17,682	20,202
Karlskrona	16,425	17,564	16,234	16,643	17,787	18,300	18,842	19,127
Jönköping	— —	10,494	11,254	12,548	14,460	16,147	18,321	19,344
Lund	— —	10,526	10,870	11,680	13,415	14,304	14,349	14,835
Örebro	— —	— —	— —	— —	10,831	11,785	12,454	13,018
Helsingborg	— —	— —	— —	— —	10,639	11,550	13,462	15,230
Kalmar	— —	— —	— —	— —	10,223	10,963	11,605	11,819
Linköping	— —	— —	— —	— —	— —	— —	10,077	11,284
Landskrona	— —	— —	— —	— —	— —	— —	10,475	11,263
Sundsvall	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	10,275
Summa	262,668	294,998	311,989	341,260	408,007	427,447	492,240	546,906
Småstäderna	236,314	228,841	239,117	258,930	246,347	262,984	257,647	258,147
Summa summarum	498,982	523,839	551,106	600,190	654,354	690,431	749,887	805,053

Det har alltså företrädesvis varit de större städerna, som genom sin starka folkökning vållat ofvan påvisade missförhållande mellan städernas och landsbygdens nuvarande representantantal, och det torde därför icke kunna anses annat än billigt att såväl de uti valkretsar indelade smärre städerna som de städer, hvilka visserligen välja sjelfständigt, men som icke ega den storlek, att de äro berättigade att sända mera än en riksdagsman till Andra Kammaren, gå oberörda af den minskning i antalet af stadsrepresentanter, som utskottet anser förhållandena påkalla. Ytterligare skäl till en sådan anordning finner utskottet ligga deri, att, om den siffra höjes, hvilken hittills utgjort gränsen i representativt hänseende emellan de två särskilda slagen af städer, flera städer, som enligt gällande bestämmelser egt att sjelfständigt välja riksdagsman, skulle se sig helt och hållet beröfvade denna rätt, en förändring, som vore mera känbar för den stad, som drabbades deraf, än om en stad endast såge sitt representantantal förminskadt. En ändring i förut nämnda syfte föreställer sig utskottet därför med minsta olägenhet skulle kunna vidtagas sålunda, att för de städer, som ega en folkmängd af 10,000 eller mer, den siffra höjes, som berättigar till vidsträcktare representationsrätt inom Andra Kammaren. Om denna siffra höjes till 15,000, skulle, efter 1885 års folkmängd, Stockholm se sitt representantantal minskadt från 21 till 14, Göteborg från 9 till 6, Malmö från 4 till 3 samt Gefle och Upsala hvardera från 2 till 1. Städernas sammanlagda antal representanter skulle genom en sådan reform nedgå från 75 till 62, och derigenom skulle den proportion mellan städernas och landsbygdens representantantal, som efter valen till 1867 är riksdag förefans, vara i det närmaste återsteld.

Då genom den nu antydda ändringen just det åsyftade resultatet med afseende på städernas och landsbygdens representativa förhållande till hvarandra skulle vinnas, anser sig utskottet icke kunna i oförändradt skick förorda föreliggande motioner i fråga om ändring uti 13 § 3 mom. riksdagsordningen, liksom utskottet icke heller finner skäl att tillstyrka bifall till den föreslagna ändringen af 2 mom. samma paragraf, så mycket mindre som i närvarande stund folkmängden endast i en enda domsaga öfverstiger 60,000 och en reform af nämnda moment i sådan syftning att hvarje 20,000-tal inom en domsaga skulle berättiga till en representant, alltså finge ytterst liten betydelse i praktiskt afseende.

Icke heller kan utskottet såsom högst nödigt eller nyttigt betrakta vare sig förslaget att åt Konungen öfverlemna ordnandet af de mindre städernas valkretsar eller det förslag, att tiden för valkretsindelningen må sålunda bestämmas, att den sammanfaller med treårsperiodens slut, hvarförutom utskottet, för vinnande af en ändamåls-

enlig lösning af den hufvudsakliga frågan, anser att denna icke bör sammanblandas med mera underordnade frågor.

Med stöd af hvad här ofvan blifvit anfördt, får utskottet alltså hemställa:

- 1:o) att herr Nilssons motion icke måtte bifallas;
- 2:o) att herr Ljungmans motion icke måtte bifallas;
- 3:o) att herr Peterssons motion icke måtte bifallas;
- 4:o) att herr Eliassons motion icke måtte bifallas;

hvaremot utskottet i anledning af de väckta motionerna föreslår,

5:o) att Riksdagen måtte till hvilande i grundlägg-
lig ordning antaga följande förslag till ändring af § 13
riksdagsordningen.

Förslag.

§ 13.

1. Andra Kammarens — — — — —
— — — skett.
2. Å landet — — — — —
riksdagsmän.
3. I stad, som eger en folkmängd af tiotusen
eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en
för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folk-
mängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer — —
— — — af minst sextusen och högst tolf tusen.

Stockholm den 21 juni 1887.

På utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

1) af herrar *Hallenborg, von Ehrenheim* och grefve *Wachtmeister*: »Vi anse visserligen att städerna icke böra för framtiden bibehållas vid rättigheten att välja ytterligare en riksdagsman för hvarje öfverskjutande 10,000-tal af folkmängden öfver det första och hafva icke något att erinra emot förslaget att bestämma ifrågavarande siffra till 15,000, men deremot kunna vi icke tillstyrka att en sådan förändring får återverkande kraft på de städer, som redan valt flere än en riksdagsman, och det så mycket mindre, som städernas nuvarande representantantal i Andra Kammaren derigenom skulle betydligt minskas. I öfverensstämmelse med denna uppfattning tillstyrka vi i anledning af de väckta motionerna, att Riksdagen ville förklara hvilande till grundlagsenlig behandling ett förslag till förändrad lydelse af 3 mom. 13 § riksdagsordningen och i oskiljaktigt sammanhang dermed i ett nytt moment, n:o 4, ett tillägg till §:n, af nedanstående innehåll:

§ 13, riksdagsordningen.

1:o). — — — — —

2:o). — — — — —

3:o). I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer — — — — af minst sextusen och högst tolf tusen.

4:o. Städer, som vid 1885 års slut hade och fortfarande hafva en folkmängd af minst 20,000, ega dock, på sätt förut varit stadgadt, utse en riksdagsman för hvarje fullt 10,000-tal, men ej för större folkmängd än de hade vid nämnda års slut; och må ej utse ökadt antal annorlunda än här ofvan för städerna i allmänhet är stadgadt»;

2) herr grefve *Strömfelt*: »Ehuru jag delar utskottets åsigt, att städernas representantantal inom Riksdagens Andra Kammare icke står i rätt förhållande till landsbygdens, och således anser en förändring i grundlagen i syfte att utjemna detta missförhållande vara af behovet påkallad, har jag likväl, i olikhet med utskottet, ansett detta böra ske, utan att rubba städernas en gång i grundlagen dem tillförsäkrade rätt,

genom att utvidga landsbygdens representationsrätt i närmaste öfverensstämmelse med herr Ljungmans motion, alternativ 2, mom. 2);

3) herr *Samzelius*: »Medgifvande behovet af en begränsning i antalet af städernas riksdagsmän i Andra Kammaren, har jag vid frågans behandling i konstitutionsutskottet uttalat den åsigt, att sådant lämpligen kunde ega rum genom insläende i detta hänseende på samma bana som i Norge, der, såsom bekant är, ett konstant förhållande emellan landets och köpstädernas representanter i stortinget blifvit bestämdt, så att 2 representanter på landet motsvara 1 representant för köpstäderna. Härigenom skulle ock hos oss beredas en återgång till det numera i någon mån rubbade förhållandet emellan landets och städernas representanter, hvilket grundlagsstiftaren tänkt sig. Vål uppgick städernas representanter vid representationsförändringens införande icke fullt till en tredjedel af hela antalet i Andra Kammaren; men då städernas folkmängd och relativa betydelse för hela landet sedermera i väsentlig mån tilltagit, torde det icke vara obilligt att antalet af städernas representanter i nämnda kammare för framtiden fixerades till den af mig ifrågasatta tredjedel. Derigenom skulle för alltid aflägsnas den under nuvarande förhållanden icke oberättigade farhågan att städernas representanter i Andra Kammaren skulle i antalet så att säga växa landet öfver hufvudet — en farhåga som jag för ingen del önskade att framtiden skulle få se förverkligad, då jag uti det öfvervägande antalet representanter från landsorten ser en stark vågbrytare mot de böljor, som af folkledare och stundens lidelser så lätt sättas i rörelse, synnerligast i de större städerna.

Men om jag sålunda i den lugna samhällsutvecklingens intresse gerna ser att landsbygdens insats i nationalrepresentationen fortfarande bibehålles nog stark för att kunna hindra hvad jag nyss antydt och äfven för att kunna göra gällande de viktiga och berättigade intressen, som med landets modernäring äro förenade, är jag dock tveksam om det för det helas välbefinnande kan under alla förhållanden vara lämpligt att andra, visserligen icke fullt så viktiga, men likväl lika berättigade intressen så svagt representeras i förhållande till landets, att det senares representanter, om de ett ögonblick glömde att i moderation ligger magt, kunde känna sig frestade att krossa hvad som stode dem i vägen. Erfarenheten inom vårt land efter den tid, det nya representationssättet infördes, har lyckligtvis ännu icke gifvit befogad anledning till farhågor i detta hänseende. Men vi stifta icke lag för stunden. Hvad framtiden kan bära i sitt sköte är för menskligt öga svårt

att förutse. Lagstiftarens klokhed kommer väl stundom på skam, men han är icke desto mindre skyldig att hafva sin blick riktad på historiens lärdomar. Och representationens historia så väl från vårt eget land som i synnerhet från utlandet har i detta hänseende mycket att förtälja, som här icke är plats att utveckla. Ett enda faktum vill jag dock ej förbigå. I England klagar för närvarande den jordbrukande befolkningen bittert öfver det majoritetsförtryck, som handelns och industriens representanter inom parlamentet utöfvar mot jordbrukets intressen, hvilka der ega blott ett mindretal representanter i förhållande till städernas.

Med de åsikter, jag har uttalat, är det icke förenligt att med ett penndrag minska stadsrepresentanternas nuvarande antal med icke mindre än 13 af 75 och deraf hufvudstadens med 7 af 21, under det landsortsrepresentanternas antal bibehålles oförändradt. Den historiska tillkomsten af den nu gällande riksdagsordningen talar icke heller till förmån för ett sådant steg. Borgareståndet, ehuru betydligt fåtaligare än bondeståndet, var dock ett riksstånd med samma magtställning som bondeståndet. Den nya Andra Kammaren bildades hufvudsakligen af dessa begge stånd. Landsortsrepresentanterna blefvo till antalet ungefär lika många som ledamöterna i det upplösta bondeståndet under det städernas representanter blott motsvarade det ungefärliga antalet af ledamöter i det forna borgareståndet. Vigtigare än förhållandet emellan dessa olika antal var dock, att samtliga underhusrepresentanterna för så väl land som stad sammanfördes i en kammare, der, i händelse olika intressen för land och stad sökte göra sig gällande, städernas representanter städse måste befinna sig i minoriteten, i stället för att de förut uppvägdde dem, hvilkas efterträdare hufvudsakligen bilda majoriteten i kammaren. Detta förhållande påpekades äfven under representationsfrågans behandling. Då borgareståndet det oaktadt lemnade sitt medgifvande till representationsförslagets antagande, synes det hafva skett under förutsättning, att det goda förhållande, som i politiskt hänseende egde rum emellan borgare- och bondestånden, skulle öfverflyttas till den nybildade Andra Kammaren och att den starkare brodern der icke skulle göra illa åt den svagare. Sådant synes mig likväl vara på väg att nu ske. Den svagare måste kanhända lemna hvad den starkare begär, men för det helas väl synes det mig vara bäst om den starkare icke begärde för mycket.

I Norge, der städerna dock hafva relativt mindre betydelse än i Sverige, har stortinget, så vidt jag känner, hittills icke sökt beröfva städerna deras tredjedel af representationen, oaktadt landsortsrepresentanterna i stortinget diktera besluten och förhållandet emellan lands-

och stadsrepresentanterna der icke alltid varit det bästa. Vid sådant förhållande torde anledning saknas att här i Sverige förfara hårdare mot städerna, och jag har derföre trott att nedsättningen i antalet af städernas representanter för närvarande kunde inskränkas till 2, eller från 75 till 73, hvilken senare siffra utgör en tredjedel af hela nuvarande representantantalet i Andra Kammaren. Måste åter en större minskning ega rum, på sätt utskottet hemställt, så bör väl denna minskning af 13 representanter i mån af folkmängden i städerna proportionaliter fördelas och icke ensamt drabba de större städerna, såsom det vill synas, till straff för något, jag vet icke hvad. Då emellertid mitt förslag i detta hänseende icke vunnit något understöd inom utskottet, och jag anser ändamålslost att för närvarande utarbета förslag till lagtext, lämpad efter mina åsigt, samt den skyndsamhet, hvarmed riksdagsarbetet nu bedrifves, dessutom icke medgifver mig att åt denna ytterst viktiga fråga egna all den utredning, den utan tvifvel förtjenar, får jag för närvarande, utan att för framtiden deraf anses vara bunden, ansluta mig till herrar *Hallenborg, von Ehrenheims* och grefve *Wachtmeisters* reservation, hvilken mera närmar sig min åsigt än utskottets förslag.»

4) herrar *Nils Larson, Farup, Jöns Bengtsson, Anders Hansson, Sahlström, Näsman, Per Ersson* och *Wallmark*: »Efter nu varande folkmängdsförhållanden skulle, i medeltal, enligt utskottets förslag, de städer, hvilka hvar för sig hafva en folkmängd af 10,000 eller mer, representeras af en riksdagsman för en folkmängd af 15,192 och de smärre städerna, lika som nu, af en riksdagsman för en folkmängd af 9,929. De smärre städerna skulle således få en mer än 50 procent starkare representationsrätt än de större; och då giltiga skäl derför saknas, våga vi vördsam samt hos Riksdagens kamrar hemställa om rättelse i det anmärkta missförhållandet och föreslå för den skull, på grund af i ämnet väckta motioner, att senare delen af mom. 3 § 13 i riksdagsordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af Kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *åttatusen* och högst *sextontusen*»;

5) herr *Gumælius*: »Då Riksdagen är bygd mera på förmögenhets- än på numerisk grund, och äfven hvad Andra Kammaren beträffar,
Bih. till Riksd. Prot. 1887. B. 3 Saml. 5 Häft.

endast en minoritet af befolkningen, såsom tillräckligt bevillningsstark, erhållit valrätt, samt bevillningssiffrorna från stad och från land kunde ge anledning till vida större representation för städerna, än den nuvarande, men deremot folkmängdssiffrorna, ensidigt betraktade, peka i motsatt rigtning, så anser jag 1866 års plan härutinnan utgöra en lycklig medelväg; och om jag än anser tillväxten af antalet riksdagsmän för städerna böra begränsas hädanefter mera än hittills, har jag dock trott, att sådant beslut icke bör erhålla retroaktiv verkan och således ej det nuvarande antalet stadsrepresentanter i Andra Kammaren minskas. Ur sådan synpunkt skulle jag kunna förena mig om det förslag, som framstälts i reservation af herrar *Hallenborg, von Ehrenheim* och *Wachtmeister*.

Herr *Samuel Johnson* har begärt få antecknadt, att han i följd af ledighet från riksdagsmannagöromålen varit hindrad att deltaga i detta ärendes behandling.
